

Českomoravská vrchovina

---

1. Vymezení oblasti

Českomoravská vrchovina se na západě zdvihá nad Jihočeskými pánevemi a Středočeskou pahorkatinou a na východě klesá u hranic Boskovické brázdy. Svou rozlohou patří k nejrozsáhlejším vrchovinám na našem území.

Území vymezeno na základě geomorfologických celků a zahrnuje Křižanovskou vrchovinu, Javořickou vrchovinu, Křemešnickou vrchovinu, Jevišovickou pahorkatinu, Hornosázavskou pahorkatinu, Železné hory, Hornosvrateckou vrchovinu.

2. Geologická charakteristika

Geologickou stavbu vymezeného území tvoří převážnou částí geologická jednotka nazývána moldanubikum. Je složena z krystalických břidlic, hlubině a z menších částí středně přeměněných. Je prostoupena tělesy vyvřelých hornin, které okolí prohrály a vytvořily v něm cordieritické ruly.

Jako v celém Českém masívu, tak i zde hlavní úlohu ve formování krajiny sehrálo Hercynské vrásnění na konci prvohor, doznívající v druhohorním období triasu.

Geomorfologický vývoj Českomoravské vrchoviny jako velkého kompaktního celku odlehlého od mořských záplav byl poměrně jednoduchý. Ještě dnes připomíná vrchovina slabě vyklenutou parovinu. Její stavba je hluboko sbroušena a také volné zvětralin (povariské), byly téměř beze zbytku sneseny a kromě malých okrajových částí tu nevznikl žádný sedimentární plášť. Většinou tak jde o kupovitý povrch tvořený ruwary s četnými balvany. Častý je místní výskyt skalních mís, žlábkových škrapů a skalních výklenků.

V oblasti tektonických linií je popisovaná oblast přesně vymezena Blanickou brázdou na v., Sázavským hlubinným zlomem na s. a Přibyslavským hlubinným zlomem na v. a ještě na něj přibližně kolmým Třebíčským zlomem.

V oblasti je poměrně malý výskyt nerostných surovin. Četnější jsou pouze stavební nerostné suroviny v centru oblasti. Na periferii můžeme najít lokality s těžbou kaolínu (povodí Dyje) či uranu (povodí Svratky). Na severu Jihlavské brázdy jsou ložiska mědi a niklu.

3. Geomorfologická charakteristika

Oblast Českomoravské vrchoviny, jež je část Česko-moravské subprovincie, která celá patří do provincie Česká vysočina. Nejvyšší horou celé Českomoravské vrchoviny je Javořice (837 m n. m.).

Křižanovská vrchovina (Harusův kopec 741 m), Javořická vrchovina (Javořice 837 m), Křemešnická vrchovina (Křemešník 765 m), Jevišovská pahorkatina (Zadní hora 633 m), Hornosázavská pahorkatina (Roudnice 661 m), Železné hory (Pešava 697 m), Hornosvratecká vrchovina (Devět skal 836 m).

Vymezené území je typické vrchovinovým reliéfem ve střední části a pahorkatiným na okrajových periferiích.

4. Půdní charakteristika

Půdní druhy

Nejrozsáhlejší část území pokrývají hlinité půdy s rulou jako mateční horninou. Na západě je široký pás kamenitých půd (většinou horské a lesní) vytvořených převážně z hlubinných vyvřelin. Okrajové části tohoto pásu a také centrální část Křižanovské vrchoviny a Jihlavské brázdy jsou typické písčitohlinitými půdami s žulou jako mateční horninou. Východ území (hranice s povodími Dyje a Svratky) jsou pokryty jílovitými půdami až jíly s holocéními matečními horninami.

Půdní typy

Nejrozšířenější jsou kambizemě. Zejména v Křižanovské pahorkatině a Jihlavských vrších jde o nenasycený (kyselý) typ, vyskytující se na středně těžkých až lehčích zvětralinách různých hornin. V nižších oblastech – Jindřichohradecká pahorkatina či Brtnická vrchovina – se nachází spíše nasycený typ, vyskytující se na středně těžkých zvětralinách různých hornin. Ve vlhčích oblastech – Jihlavská brázda, jih Jindřichohradecké pahorkatiny, rozhraní s Třeboňskou pánví či okolí Obrataně – najdeme pseudooglejené a oglejené půdy. Vyšší partie – Jihlavské vrchy – jsou pokryty podzoly.

5. Hydrologie

Řeky

Většina území patří k úmoří Černého moře, pouze některé menší toky s periferie území jsou přítoky Sázavy, Lužnice a Labe a ty patří k úmoří Severního moře. Nejvýznamnější vodní toky oblasti jsou Jihlava, Oslava, Svratka, Mor. Dyje a Sázava.

Rybníky a přehradní nádrže

Českomoravská vrchovina je známa častým výskytem rybníků a přehradních nádrží. K známým umělým vodním dílům patří určitě nádrže Dalešice, Hubenov, Mohelno, Mostiště, Landštejn a Vranov.

6. Klimatická charakteristika

(Quitt) Centrální pás vymezeného území charakteristický mírně teplým podnebím, kde průměrná červencová teplota je 16 – 17 °C a lednová –3 až – 4

°C, průměrné srážky jsou v letním období 350 – 450mm a v zimním období 250 – 300 mm.

Počet dnů se sněhovou pokrývkou je 60 – 100 dní. V tomto pásu jsou ve vyšších výškách ostrůvky chladných oblastí, kde je počet dní se sněhem až 120 a převaha srážek v letním období. Z východu je tento pás lemován mírně teplou oblastí, kde průměrná teplota v červnu je 17 –18 °C a srážky v tomto období dosahují 450mm a zimě 300mm. Dnů se sněhem je okolo 80. Nejteplejší klima popisované oblasti je okolo Třebíče, kam zasahuje výběžek teplé oblasti, s teplotami v létě okolo 18 °C a srážkami 350 – 400mm, v zimě pak 200 – 250 mm a 60 dny se sněhovou pokrývkou.

(Konček) Vymezuje základní oblast mírně teplého a mírně vlhkého vrchovinového klimatu. Ten je přetát pásem mírně teplého, vlhkého vrch. klimatu s areálem mírně chladného klimatu v Jihlavských vrších. I zde je popisována oblast v okolí Třebíče jako mírně teplá a mírně vlhká s mírnou zimou.

7. Biogeografie

Charakteristika biocenóz (Zlatník) Na vymezeném území se vyskytují tři základní vegetační stupně. Stupeň dubový v údolích a u říčních niv – údolí Oslavy stupeň jedlovo – bukový např. v Křižanovské vrchovině, a nakonec stupeň jedlovo - bukovo – smrkový v nejvyšších částech vrchoviny (Jihlavské vrchy).

rostlinstvo

Území je oblastí pravidelně rozptýlených lesů zejména v okolí Javořice poměrně husté porosty. V současnosti ustupují lesy zejména zemědělství. Navíc původní smíšené lesy (jedle, bučiny) jsou nahrazeny kulturními smrčínami. Ve vyšších výškách vrchoviny najdeme např. mlčivec alpský, rozchodník huňatý či plečku stopkatou. Na teplejším JV se udržely zbytky doubrav, mj. jde o brambořík evropský či konvalinku vonnou.

živočišstvo

K původní hájené lovné zvěři běžných druhů přibyli např. divoký vepř, daňek a muflon. Ze savců zde najdeme nejčastěji tchoře. Běžný je i výskyt lišky, kuny či jezevce. Z ptactva je to pak káně, jestřáb a sova. U vody najdeme kachny, potápky či roháče.

8. Životní prostředí

I přes stálý úbytek lesních porostů, stoupání znečištění vod a ovzduší můžeme tvrdit, že Českomoravská vrchovina patří k nejzachovalejším koutům naší republiky. Vyskytují se zde CHKO Železné hory a Žďárské vrchy, a státní ochraně zde podléhá mnoho oblastí – vrcholové partie vrchoviny s reliktními lesními porosty (Velký Špičák) či netradiční krajinné útvary (Mohelenská hadcová step).

NPR

- **Lichnice-Kaňkovy hory** - Smíšený porost na skalnatých svazích v okolí hradní zříceniny
- **Dářko** - Rašelinné území s porosty borovice blatky

- **Mohelenská hadcová step** - Skalnatý amfiteátr s významnou květenou a zvířenou vázanou na hadcový podklad
- **Radostínské rašeliniště** - Přechodové rašeliniště v podhorském stupni s typickými rostlinnými i živočišnými společenstvy
- **Ransko** - Rozsáhlý lesní komplex Ranského masivu (prameništní a potoční jasanové olšiny)
- **Velký Špičák** - Přirozený bukový porost
- **Zhejral** - Poměrně nenarušené rašeliniště s typickými společenstvy
- **Žákova hora** - Zbytek významného jedlobukového pralesa

Seznam použité literatury

- 2006. Geomorfologie [online]. Herber [citováno 03. 04. 2008]. Dostupné z WWW: <http://www.herber.kvalitne.cz/FG_CR/geomorfologie.html>
- Czudek, T.: Reliéf Moravy a Slezska v kvartéru. Sursum, Tišnov, 1997
- Zeman, A., Demek, J.: Kvartér. Geologie a geomorfologie. SPN, Praha, 1984
- Czudek T.: Geomorfologické členění ČSR., Studia Geographica, 23. Brno, 1972
- Českomoravská vrchovina [online]. Geologická encyklopedie [citováno 03. 04. 2008]. Dostupné z WWW: <<http://www.geology.cz/aplikace/encyklopedie/term.pl>>
- Grygar, R. Moldanobikum 2006. [online]. Regionální geologie ČR [citováno 03. 04. 2008]. Dostupné z WWW: <<http://geologie.vsb.cz/reg%5Fgeol%5Fcr/>>
- Ústřední seznam ochrany přírody ÚSOP. [online]. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR [citováno 03. 04. 2008]. Dostupné z WWW: <<http://drusop.nature.cz/index.php>>